

Ochrana zdravia pri práci – úlohy všeobecného lekára pre dospelých

MUDr. Ahmadullah Fathi^{1,2}, PhDr. Zuzana Gavalierová^{1,2}

¹Ambulancia VLD, Svit,

²Ambulancia VLD, Šuňava

Zdravie je najväčšou hodnotou života. Patrí k základným ľudským právam, ktoré si zaslúžia pozornosť a patričnú starostlivosť. Bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci zaručuje Ústava Slovenskej republiky v čl. 36. K ochrane tejto najvyššej hodnoty je dôležité prizývať samotnú osobu, ale aj inštitúty, ktoré majú vplyv zabezpečiť ochranu zdravia v životnom či pracovnom prostredí. Rizikové faktory, ktoré spôsobia alebo môžu spôsobiť poruchy zdravia a tiež degradáciu životného prostredia, sú fyzikálne, chemické a biologické. Môžu byť prírodného alebo antropogénneho pôvodu. Všetky prvky pracovného procesu, akými sú pracovné postupy, pracovné podmienky, organizácia práce, ale aj korektné medziľudské vzťahy na pracovisku, by mali byť bezpečné a s minimálnym dopadom na zdravie. Všeobecný lekár pre dospelých (VLD) zohráva dôležitú úlohu v procese ochrany zdravia pri práci.

Kľúčové slová: faktory práce, faktory pracovného prostredia, legislatíva, ochrana zdravia pri práci, všeobecný lekár pre dospelých

Health protection at work-the role of a general practitioner for adults

Health is the greatest value of life. It is a fundamental human right, which deserves our utmost attention and care. Safety and health protection at work are guaranteed by the Slovak constitution in Art. 36. In order to protect this value, it is important to communicate with the workers themselves, as well as the institutes responsible for health protection in the living and working environments. Risk factors which cause health issues or environmental degradation may be physical, chemical or biological. They can be of natural or anthropological origin. All elements of the work process, such as working conditions, working procedures, work organization, but also appropriate interhuman relationships in the workplace, should be performed safely with minimal negative impact on employee's health. The general practitioner for adults (GP) plays a crucial role in the process of occupational health.

Key words: labor factors, work environment factors legislation, health protection at work, general practitioner for adults

Via pract., 2020;17(6):281-285

Úvod

Zdravie pracovníkov má byť zodpovedným spôsobom chránené, avšak dlhodobé udržanie pracovnej schopnosti a odpovedajúcej výkonnosti v práci spolu s požiadavkami zachovania zdravia pri práci vyžaduje nielen pasívnu formu, ale hlavne aktívny prístup označovaný pojmom podpora zdravia (1). Problematika ochrany zdravia pri práci sa čoraz častejšie stáva naliehavejšou témou, dôkazom čoho je prijatie spoločenských noriem a zákonov na ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci Európskou úniou (EÚ). Aj EÚ si je vedomá, že môže byť konkurencieschopná len vtedy, ak má zdravú pracovnú silu. Samotná filozofia ochrany zdravia pri práci vníma pracovníka ako osobu s telesnou, duševnou a sociálnou pohodu pri výkone práce. Zdravý pracovník je základom efektívneho výkonu, čo je nevyhnutné pre prosperujúcu ekonomiku. Ako príklad vplyvu zdravia na ekonomiku možno uviesť pandémiu COVID-19, pri ktorej sa myšlienka ochra-

ny verejného zdravia stala témou číslo jedna v celom spektre života (2).

Pracovné lekárstvo

Pracovné lekárstvo ako špecializačný odbor na Slovensku sa zaoberá preventívnou zdravotnou starostlivosťou o pracovníkov v súvislosti s faktormi práce a pracovného prostredia a preskúmaním ich vplyvu a následkov na zdravie človeka v pracovnom procese (choroby z povolania, ochorenie v súvislosti s výkonom práce, pracovné úrazy a pod.). Zaoberá sa aj prevenciou, diagnostikou, liečbou a posudkovou činnosťou vo vzťahu k ochoreniam súvisiacim s výkonom práce. Odborníci z odboru pracovného lekárstva na základe svojich získaných záverov určujú limity pre zdravotne prijateľné pracovné podmienky, vypracovávajú odporúčania v podobe dohľadu nad zdravotnými rizikami z expozície faktorom práce a pracovného prostredia, ktoré sú podkladmi pre tvorbu legislatívneho rámca. V súčasnej kategorizácii

z hľadiska zdravotného rizika, podľa úrovne a charakteru faktorov práce a pracovného prostredia, ktoré môžu ovplyvniť zdravie zamestnancov, hodnotenia zdravotných rizík a na základe zmien zdravotného stavu zamestnancov, sa práce zaraďujú do štyroch kategórií.

Do **prvej kategórie** sa zaraďujú práce, pri ktorých nie je riziko poškodenia zdravia zamestnanca vplyvom práce a pracovného prostredia alebo je miera zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia akceptovateľná.

Do **druhej kategórie** sa zaraďujú práce, pri ktorých vzhľadom na riziko nie je predpoklad poškodenia zdravia, ale nedá sa vylúčiť nepriaznivá odpoveď organizmu na záťaž faktormi práce a pracovného prostredia; nepriaznivá odpoveď organizmu na záťaž faktormi práce a pracovného prostredia zahŕňa neočakávanú alebo nepredpokladanú reakciu organizmu, a to vo forme príznaku alebo odlišného znaku vrátane

zmenených laboratórnych hodnôt, alebo zmenených funkčných schopností organizmu v súvislosti s expozíciou danému faktoru práce a pracovného prostredia. Sú to práce, pri ktorých faktory práce a pracovného prostredia neprekračujú limity alebo kritériá ustanovené osobitnými predpismi (3, 4). Miera zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia je vyššia ako u obyvateľov, ale je tolerovateľná.

Do **tretej kategórie** sa zaraďujú práce s vysokou mierou zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia, pri ktorých:

- a) expozícia zamestnanca faktorom práce a pracovného prostredia nie je znížená technickými opatreniami alebo organizačnými opatreniami na úroveň ustanoveného limitu a na zníženie rizika je potrebné vykonať iné špecifické ochranné opatrenia vrátane použitia osobných ochranných pracovných prostriedkov,
- b) je expozícia zamestnanca faktorom práce a pracovného prostredia znížená technickými opatreniami alebo organizačnými opatreniami na úroveň ustanoveného limitu, ale:
 1. vzájomná kombinácia a pôsobenie faktorov práce a pracovného prostredia môžu poškodiť zdravie alebo
 2. zisťujú sa zdravotné zmeny u zamestnancov vo vzťahu k pôsobiacim faktorom,
- c) nie sú ustanovené limity, ale nepriaznivá odpoveď organizmu poukazuje na možné špecifické pôsobenie faktorov práce a pracovného prostredia a expozícia faktorom práce a pracovného prostredia môže u zamestnanca spôsobiť poškodenie zdravia.

Do **štvrtjej kategórie** sa zaraďujú len výnimočne na obmedzený čas, najviac na jeden rok, práce s veľmi vysokou mierou zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia. Sú to práce:

- a) pri ktorých nie je možné znížiť technickými opatreniami alebo organizačnými opatreniami expozíciu zamestnanca faktorom práce a pracovného prostredia na úroveň ustanovených limitov a expozícia faktorom práce a pracovného prostredia pre-

kračuje kritériá na zaradenie práce do tretej kategórie a je potrebné vykonať iné špecifické ochranné opatrenia vrátane použitia osobných ochranných pracovných prostriedkov,

- b) ktoré podľa miery expozície jednotlivým faktorom práce a pracovného prostredia patria do tretej kategórie, ale:

1. vzájomná kombinácia a pôsobenie faktorov práce a pracovného prostredia zvyšuje riziko poškodenia zdravia alebo
2. zisťujú sa zdravotné zmeny u zamestnancov vo vzťahu k pôsobiacim faktorom.

Rizikovou prácou je práca zaradená do tretej a štvrtjej kategórie. O zaradení práce do tretej kategórie a štvrtjej kategórie, o zmene alebo vyradení práce z tretej kategórie a štvrtjej kategórie rozhoduje príslušný orgán verejného zdravotníctva na základe návrhu zamestnávateľa, fyzickej osoby – podnikateľa, ktorý nezamestnáva iné fyzické osoby, alebo z vlastného podnetu (3).

Legislatívny rámec

Právne predpisy neustále podliehajú zmenám. Niektoré sú novelizované, zrušené, nahradené inými právnymi predpismi. Preto je potrebné sledovať ich aktuálnosť. Túto možnosť ponúka stránka ministerstva spravodlivosti na www.slov-lex.sk. Prehľad zoznamu súvisiacich právnych predpisov, na základe ktorých sa posudzujú faktory práce a pracovného prostredia, ako aj posudzovaný, sú uvedené v tabuľke 1 (4). Zákon NR SR č. 124/2006 o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje všeobecné zásady prevencie a základné podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a na vylúčenie rizík a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce u zamestnancov vo všetkých odvetviach výrobnjej a nevýrobnjej sféry (5). Podľa citovaného zákona je zamestnávateľ povinný vypracovať zásady bezpečnej práce, zásady ochrany zdravia pri práci a má kontrolovať zásady bezpečného správania na pracovisku a určené pracovné postupy, s ktorými bol zamestnanec riadne a preukázateľ-

ne oboznámený. Kompetentnou osobou tejto činnosti sú autorizovaní bezpečnostní technici, ktorí posúdia pracovný proces z hľadiska zaistenia bezpečnosti na pracovisku. Zákon NR SR č. 355/2007 o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v tretej hlave ustanovuje ochranu zdravia pri práci. V § 30 ukladá zamestnávateľom okrem iného povinnosti v podobe:

- a) zabezpečiť opatrenia, ktoré znížia expozíciu zamestnancov a obyvateľov fyzikálnym, chemickým, biologickým alebo iným faktorom práce a pracovného prostredia (ďalej len „faktory práce a pracovného prostredia“) na najnižšiu dosiahnuteľnú úroveň, najmenej však na úroveň limitov ustanovených osobitnými predpismi,
- b) zabezpečiť posúdenie zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia a na základe tohto posúdenia zabezpečiť vypracovanie písomného posudku o riziku s kategorizáciou prác z hľadiska zdravotného rizika v spolupráci s pracovnou zdravotnou službou podľa § 30a ods. 3; zamestnávateľ zabezpečí posúdenie zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia a vypracovanie písomného posudku o riziku aj pri každej zmene pracovných podmienok, ktorá by mohla mať vplyv na mieru zdravotného rizika alebo kategóriu práce z hľadiska zdravotného rizika,
- c) zabezpečiť posúdenie zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia na pracovisku, na ktorom zamestnanci vykonávajú prácu zaradenú do druhej kategórie najmenej raz za 18 mesiacov, tretej kategórie alebo štvrtjej kategórie najmenej raz za rok,
- d) zabezpečiť pri posúdení zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia podľa písmena c) vypracovanie:
 1. písomného posudku o riziku, ak pracovná zdravotná služba zistila takú zmenu pracovných podmienok, ktorá by mohla mať vplyv na mieru zdravotného rizika alebo kategóriu práce z hľadiska zdravotného rizika, alebo

Tabuľka 1. Prehľad právnych predpisov súvisiacich s posudzovaním vzťahu k práci

Vyhláška MZ SR č. 208/2014 Z. z. o podrobnostiach o rozsahu a náplni výkonu pracovnej zdravotnej služby, o zložení tímu odborníkov, ktorí ju vykonávajú, a o požiadavkách na ich odbornú spôsobilosť
Vyhláška MZ SR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií
Zákon NR SR č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (príloha č. 1 Zoznam chorôb z povolania)
Vyhláška MZ SR č. 541/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na osvetlenie pri práci v znení vyhlášky MZ SR č. 206/2011 Z. z.
Vyhláška MZ SR č. 542/2007 Z. z. o podrobnostiach o ochrane zdravia pred fyzickou záťažou pri práci, psychickou pracovnou záťažou a senzorickou záťažou pri práci
Vyhláška MZ SR č. 99/2016 Z. z. o podrobnostiach o ochrane zdravia pred záťažou teplotou a chladom pri práci
Zákon NR SR č. 87/2018 Z. z. o radiačnej ochrane a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 311/2001 Z. z. Zákoník práce
Zákon NR SR č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon NR SR č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
NV SR č. 115/2006 Z. z. o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou hluku
NV SR č. 416/2005 Z. z. o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou vibráciám
NV SR č. 253/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou azbestu pri práci
NV SR č. 276/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri práci so zobrazovacími jednotkami
NV SR č. 281/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri príručnej manipulácii s bremenami
NV SR č. 329/2006 Z. z. o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou elektromagnetického poľu v znení NV SR č. 217/2008 Z. z.
Vyhláška MZ SR č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení
NV SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci
NV SR č. 356/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénnym a mutagénym faktorom pri práci
NV SR č. 410/2007 Z. z. o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou umelému optickému žiareniu
NV SR č. 387/2006 Z. z. o požiadavkách na zaistenie bezpečnostného a zdravotného označenia pri práci
NV SR č. 391/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na pracovisko
NV SR č. 396/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na stavenisko
NV SR č. 392/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri používaní pracovných prostriedkov
NR SR č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
NV SR č. 83/2013 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou biologickým faktorom pri práci

2. písomného záznamu o posúdení rizika, ak pracovná zdravotná služba nezistila zmenu pracovných podmienok, ktorá by mohla mať vplyv na mieru zdravotného rizika alebo kategóriu práce z hľadiska zdravotného rizika,
- e) zabezpečiť pre zamestnancov posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu podľa § 30e (3).

Úlohy VLD pri ochrane zdravia pri práci

VLD môže byť nápomocný pri ochrane zdravia pri práci vtedy, ak je znály problém a postupuje zodpovedne podľa platných právnych predpisov. Preto je nevyhnutné, aby ovládal minimálne tieto dve otázky:

1. Ako hodnotiť zdravotné riziká z expozície faktorom práce a pracovného prostredia.
2. Ako posudzovať zdravotnú spôsobilosť na prácu.

Všeobecný lekár má možnosť participovať ako člen tímu pracovnej zdravotnej služby (PZS) alebo na základe ohlásenia sa Úradu verejného zdravotníctva SR bude zapísaný do zoznamu fyzických osôb – podnikateľov, a právnických osôb, ktoré vykonávajú samostatne dodávateľským spôsobom činnosť PZS pre zamestnancov vykonávajúcich práce zaradené do kategórie 1 a 2 (dohľad nad pracovnými podmienkami) podľa § 30aa ods. 2 písm. a) až d) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (3). Úlohy VLD pri ochrane zdravia pri práci sú zakotvené vo všeobecne záväzných a osobitných právnych predpisoch.

Hodnotenie zdravotných rizík z expozície faktorom práce a pracovného prostredia sa vykonáva krok za krokom. Posudzovateľ posudzuje podľa prílohy

č. 1 nariadenia vlády č. 391/2006 Z. z. požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia na pracovisku, v ktorých hodnotí stavebné riešenie pracoviska ako stabilitu a pevnosť prevádzky, elektrické inštalácie, únikové cesty, vetranie, osvetlenie, teplota na pracovisku, zariadenia na osobnú hygienu, zabezpečenie pitnej vody, osobné ochranné pracovné pomôcky (OOPP), strojové vybavenie a pod. Ďalším krokom je vyhodnotenie všeobecného opisu pracovných činností, nahliadnutie do prevádzkových poriadkov, ak sú vypracované. Následne podľa Štatistickej klasifikácie zamestnaní SK ISCO-08 sa priradia názvy profesií podľa klasifikácie zamestnaní, kód profesií (napr. Profesia: Všeobecný lekár pre dospelých – SK ISCO-08: 2211002; Profesia: Ambulantná sestra – SK ISCO-08: 3221001). Posudzujúci lekár posudzuje pracovné postupy spojené s rizikom

Tabuľka 2. Kontraindikácie k vybraným rizikovým faktorom (1)

Prach	Kontraindikácie: chronické obštrukcie dýchacích ciest, alergické ochorenia s preukázanou alergiou na inhalačné alergény (asthma bronchiale a CHOCHP), závažné ochorenia pľúc (emfyzém, intersticiálna pľúcna fibróza, exogénna alergická alveolitída), ekzémové ochorenia (atopický ekzém, žihľavka) Cave! Pri posudzovaní zdravotnej spôsobilosti na prípravu povolania je kontraindikáciou u uchádzača už skôr zistená atopia alebo pozitívny bronchoprovokačný test.
Hluk	Kontraindikácie: prognosticky závažné poruchy sluchu, hereditárne degeneratívne poruchy sluchu v rodinnej anamnéze, všetky druhy nedoslýchavosti, chronické zápaly stredného ucha, perforácia bubienka, otoskleróza, recidivujúci kochleovestibulárny syndróm, recidivujúci hydroks ductus cochlearis, neurotizujúce ušné šelesty, ťažké neurózy
Vibrácie	Najzávažnejšie sú miestne vibrácie prenášané na ruky pri práci s rôznym náradím (elektrické a pneumatické ručné nástroje). Postihnuté bývajú cievy, nervy, kosti, kĺby, šľachy, svaly horných končatín. Pri dlhodobej expozícii celkovými vibráciami v spojení s vynútenou pracovnou polohou sa môže prejaviť poškodenie chrbtice. Kontraindikácie pri vibráciách s prenosom na horné končatiny: Raynaudov syndróm, prognosticky nepriaznivé ochorenia ciev a nervov HK, závažné degeneratívne a zápalové ochorenia pohybového aparátu, diabetes mellitus, poruchy prerušenia končatín, stavy po ťažkých omrzlinách rúk, po diagnostikovanom ohrození chorobou z povolania alebo profesionálneho ochorenia končatín z vibrácií alebo z nadmerného jednostranného zaťaženia
Mikroklimatické podmienky	Kontraindikácie pri záťaži teplom: závažné ochorenia obehovej sústavy, závažné chronické ochorenia dýchacích ciest a pľúc, závažné endokrinné ochorenia, závažná obezita, závažné ochorenia obličiek, pečene, poruchy termoregulácie, závažné chronické kožné ochorenia Kontraindikácie pri záťaži chladom: závažné ochorenia obehovej sústavy, alergie na chlad, závažné ochorenia dýchacích ciest a pľúc, závažné endokrinné ochorenia, závažné ochorenia obličiek a močových ciest, závažné degeneratívne a zápalové ochorenia pohybového systému, poruchy prerušenia končatín, dysmenorrhea a závažné gynekologické zápalové ochorenia, závažné chronické ochorenia vonkajšieho oka
Fyzická záťaž	Faktor súvisiaci s vybavenosťou a výkonnou kapacitou človeka (telesná stavba, rozmery tela, končatín, rozsahy pohybov, pohybové stereotypy, svalová sila, telesná zdatnosť), a to v závislosti od veku a pohlavia. Súvisí s psychickou a senzorickou pracovnou záťažou. Cieľom posudzovania fyzickej záťaže je zistiť, či fyzická námaha pri výkone pracovnej činnosti neprevyšuje fyziologické možnosti pracovníkov a nemôže vyvolať poškodenie zdravia. Kontraindikácie pri celkovej fyzickej záťaži: závažné ochorenia obehovej sústavy, závažné chronické ochorenia dýchacích ciest a pľúc, závažné endokrinné ochorenia, závažná obezita, závažné ochorenia obličiek, pečene, poruchy termoregulácie, ochorenia pohybového aparátu a chrbtice obmedzujúce pohyblivosť a svalovú silu, závažné chronické kožné ochorenia Kontraindikácie pri nadmernej lokálnej záťaži – nadmerné, jednostranné, dlhodobé preťaženie končatín: prognosticky nepriaznivé ochorenia ciev a nervov horných končatín, závažné degeneratívne a zápalové ochorenia pohybového systému a závažnejšie poranenia a pooperačné stavy, ťažké prognosticky závažné endokrinné ochorenia vrátane diabetes mellitus, stavy po diagnostikovanom ohrození chorobou z povolania alebo profesionálnym ochorením končatín z vibrácií alebo z nadmerného a jednostranného zaťaženia
Práca vo výškach	Vertigo akejkoľvek etiológie, záchvatové stavy, ochorenia s potenciálnymi stavmi bezvedomia, závažné ochorenia obehovej sústavy, nekorigovateľné poruchy zraku, závažná porucha priestorového videnia, nedoslýchavosť znemožňujúca komunikáciu a percepciu výstražných zvukových signálov, poruchy lokomočného aparátu obmedzujúcu pohyblivosť, závažné duševné poruchy, závažné poruchy správania
Psychická a senzorická záťaž	Sú dané kapacitou zmyslových orgánov (schopnosť vnímať a rozlišovať príslušné zmyslové podnety) a kapacitou myšlienkových procesov a funkcií, ako je pamäť, predstavivosť, záťažová tolerancia, spoľahlivosť. Kontraindikácie pri psychickej záťaži: závažné duševné poruchy, ťažké poruchy správania, závažné psychosomatické ochorenia
Hasiči a vodiči	Kontraindikácie pri činnostiach, ktoré môžu ohroziť zdravie spolupracovníkov alebo obyvateľstva: záchvatové a kolapsové stavy, závraty akejkoľvek etiológie, závažné poruchy správania, závažné nekorigované poruchy vizu, závažné poruchy farbcitu a priestorového videnia, ťažká nedočujnosť, závažné kardiovaskulárne a respiračné ochorenia s ťažkou funkčnou poruchou, závažné endokrinné ochorenia vrátane dekompenzovaného diabetu mellitu, drogová a alkoholová závislosť, závažné ochorenia pohybového aparátu znemožňujúce dokonalé ovládanie strojov a zariadení
Práca so zobrazovacími jednotkami	Práca so zobrazovacími jednotkami významnú (prevažnú) väčšinu pracovného času. Kontraindikácie: závažné očné ochorenia vrátane nekorigovateľných výrazných refrakčných chýb
Práca v noci	Pri osobnej a pracovnej anamnéze sa zameriavame na depresie, psychotické stavy vrátane záchvatových ochorení, chronické poruchy spánku, ochorenia zažívacieho traktu (vredová choroba žalúdka a duodena, chronické ochorenie pečene a pankreasu), závažné hormonálne poruchy vrátane diabetes mellitus s aplikáciou inzulínu, vážne poruchy obehového systému vrátane ischemickej choroby srdca a iných systémových chorôb a ich kombinácií. Pri posudzovaní sociálnych podmienok, ktoré môžu ovplyvniť výkon nočnej práce a práce na zmeny, sa napr. zohľadňujú: – nevhodné podmienky na bývanie s ohľadom na možnosť pokojného spánku – dlhé cesty do práce a naspäť, sťaženosť dopraviť sa do zamestnania – nedostatočná sociálna opora rodiny – práca žien s malými deťmi, tehotné ženy a mladiství – vek vyšší ako 50 rokov – iné závažné sociálne aspekty

s uvedením expozície zamestnancov jednotlivým faktorom práce a pracovného prostredia vo vzťahu k limitným hodnotám a kritériám. Vychádza z vyhlášky 448/2007 Z. z. MZ SR o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií. Napr. v ambulancii VLD z hľadiska

zdravotného rizika sú v kategórii 2 tieto faktory práce a pracovného prostredia: psychická pracovná záťaž (sociálne interakcie, riziko vlastného zdravia a zdravia iných osôb, organizačná zodpovednosť), fyzická pracovná záťaž (statická záťaž, zaujatie pracovnej polohy, vykonávanie pracovných pohybov), biologické faktory (ide o biologický faktor skupiny 2 a 3, ak sa nimi spôsobené infekcie za bežných

podmienok nešíria vzduchom, a pri ktorých je dostupná účinná profylaxia a liečba) a chemické faktory (bežne sa používajú pri čistení a upratovaní v domácnostiach – označujú sa ako senzibilizujúce faktory, ktoré môžu spôsobiť alergické poškodenie kože, dýchacích ciest a očných spojiviek). Dnes každý VLD pracuje aj so zobrazovacími jednotkami (stolové počítače), pri ktorých sa uvádza súhrnná

časová expozícia v hodinách a hodnotí sa ako osobitný predpis podľa NV SR č. 276/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri práci so zobrazovacími jednotkami (v § 2 v bode b) je uvedený akýkoľvek zamestnanec podľa osobitného predpisu, ktorý používa zariadenie so zobrazovacou jednotkou ako významnú časť svojej práce). To znamená, že pre profesiu lekár (a akúkoľvek inú profesiu) sa práca so zobrazovacími jednotkami hodnotí podľa osobitného predpisu a nie podľa kategorizácie rizika. Rovnako sa hodnotí práca v noci, avšak podľa § 98 Zákonníka práce.

Pri vypracovaní posudkov je dôležitá aj komunikácia so zamestnávateľom, ktorý je vo väčšine prípadov zároveň objednávatelom posudkov. Pracovisko, ktoré vykonalo objektivizáciu faktorov práce a pracovného prostredia a analýzu zdraviu škodlivých faktorov práce a pracovného prostredia, predkladá tieto údaje posudzujúcemu lekárovi. Záverom procesu hodnotenia zdravotných rizík je posudok o riziku pri práci z hľadiska zdravotného rizika. Tento dokument má mať k dispozícii každý lekár, ktorý posudzuje zdravotnú spôsobilosť na prácu pracovníka.

Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu je závažný medicínsko-právny akt. Musí spĺňať zákonom stanovenú formu aj obsah, náležitú právnu ochranu samotného posudzujúceho lekára (informovaný súhlas, ochrana osobných údajov, poučenie...). Závery posudku musia korešpondovať so závermi v zdravotnej dokumentácii. Základným dokumentom, z ktorého lekár vychádza pri vypracovaní posudku, je

odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o náplni lekárskeho preventívneho prehliadok vo vzťahu k práci (6). Relevantným zdrojom informácií pre posudzujúceho lekára je zdravotná dokumentácia posudzovaného alebo výpis zo zdravotnej dokumentácie. Pri zbere informácií je dôležitý zdravotný dotazník, ktorý vyplňa posudzovaný s pomocou sestry v ambulancii. V tabuľke 2 uvádzame niektoré kontraindikácie k vybraným rizikovým faktorom práce a pracovného prostredia. Kontraindikácie uvedené v odporúčených štandardoch nie sú kontraindikáciami absolútnymi, ale je ich potrebné zvážiť individuálne.

Záver

Posudková činnosť je dôležitou súčasťou práce VLD. Na to, aby ju mohol vykonávať podľa princípu *lege artis*, potrebuje mať isté vedomosti. K najdôležitejším patria vedomosti o aktuálnych platných právnych predpisoch, prehľad o faktoroch práce a pracovného prostredia, či štandardizácia procesu posudzovania. Správne vedená dokumentácia je dôkazom vykonanej práce a zároveň istou právnou ochranou, hlavne vtedy, keď posudzovaný nie je stotožnený so záverom posudku. Aby sa lekár v budúcnosti vyhol možným právnym sporom, je dôležité dodržiavať nasledujúce zásady:

- neustále sledovať aktuálne súvisiace právne predpisy,
- poznať faktory práce a pracovného prostredia,
- dôkladne sa oboznámiť so zdravotným stavom posudzovanej osoby,
- dodržiavať náležitosti pri vystavovaní lekárskeho posudku (na predpísanom tlačíve),

- neuvádzať v závere diagnózy posudzovanej osoby pre zamestnávateľa,
- závery v zdravotnej dokumentácii majú logicky viesť k záveru posudku (3).

Autor nie je v konflikte záujmov.

Literatúra

1. Tuček M, Cikrt M, Pelclová D. Pracovní lékařství pro praxi. Příručka s doporučenými standardy. 1st ed. Praha, CZ: Grada Publishing; 2005.
2. Gavalierová Z, Fathi A, Slávik S. Zápas s nákazou COVID-19 na Slovensku [online]. Ošetrovateľstvo a pôrodná asistencia. 2020;02:13-17. [online]. Dostupné na: <<http://www.sksapa.sk/casopis/0220/mobile/index.html>>.
3. Zákon NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 2007. [online]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2007/355/>>.
4. Vyhláška MZSR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií. 2007. [online]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2007/448/>>.
5. Fathi A. Posudzovanie zdravotného stavu vo vzťahu k práci. Via pract. 2016;13(6):264-268.
6. Zákon NR SR č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 2006. [online]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/124/20150701.html>>.
7. Vestník MZ SR o náplni lekárskeho preventívneho prehliadok vo vzťahu k práci. Ročník 62. Čiastka 1-10. 29. január 2014.

MUDr. Ahmadullah Fathi

Ambulancia VLD
Mierová 1, 059 21 Svit
fathia@post.sk

